

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

СТУДИЈЕ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТУ

РЕФЕРАТ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат: мр Дејан Масликовић

Тема: „КАПАЦИТЕТ ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ ЗА РАЗВОЈ ИНКЛУЗИВНОГ ДРУШТВА”

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је именовео комисију

25.01.2016. Веће за студије при Универзитету у Београду донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације под насловом „Капацитет дигиталне технологије за развој инклузивног друштва” кандидата мр Дејана Масликовића.

Састав комисије

1. Др Гордана Одовић, редовни професор, Универзитет у Београду - факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
2. Др Зоран Огњановић, научни саветник, математички институт САНУ
3. Др Александар Петровић, редовни професор, Универзитет у Београду - Филолошки факултет
4. Др Порфирије Перић, доцент, Универзитет у Београду - Православни богословски факултет
5. Др Вања Ковић, доцент, Универзитет у Београду - Филозофски факултет

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља и презиме: Дејан (Милан) Масликовић

Датум и место рођења, општина, република: 16.10.1971. године, Београд, Република Србија.

Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 07.04.2010. године на Интердисциплинарним магистарским студијама Универзитета уметности у Београду, "Култура која укључује - могућност развоја укључивања публике са посебним потребама".

Научна област из које је стечено звање магистра наука: магистар наука у области менаџмента у култури

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

"Капацитет дигиталне технологије за развој инклузивног друштва"

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација написана је на 214 страна, а поред Увода, Литературе и Прилога садржи још пет поглавља: Теоријска разматрања проблема истраживања (од 15. до 96. стране), Циљ и задаци истраживања, Хипотезе, Методологија истраживања (99. до 105. стране), Резултати истраживања (од 106. до 122. стране), Дискусија (од 123. до 186. стране) и Закључак.

Литературу чини 88 библиографских јединица, од тога 46 страних и 42 домаћа наслова.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У **Уводу** кандидат наглашава да су информационе и комуникационе технологије прилика за стварање инклузивног друштва, јер има капацитет да унапреди положај особа са инвалидитетом представљајући ону карику која недостаје између законодавног оквира и реалних активности. Особе са инвалидитетом могу побољшати свој статус коришћењем информационе и комуникационе технологије, да у потпуности приступе здравственом

сервису, користе је на свим образовним нивоима, буду конкурентни на тржишту рада, учествују у јавном животу и живе независно. Ипак мора се водити рачуна о избору, начину и примени ових уређаја до мере до које неће изазвати контра ефекат.

У **првом поглављу** кандидат прво дефинише термине инклузија и инвалидитет при чему разматра последице инвалидности на могућност самосталног живота. Поред тога, наводи класификацију и моделе инвалидности и допринос научно-истраживачког рада за побољшање положаја особа са инвалидитетом. У наставку теоријског разматрања кандидат се осврће на правни оквир примене дигиталне технологије за побољшање положаја особа са инвалидитетом кроз Конвенцију о правима особа са инвалидитетом, Европско законодавство и Законе Републике Србије. Како би био правилно представљен значај и улога дигиталне технологије у савременом животу и инклузији особа са инвалидитетом дефинисани су основни термини (инклузивно друштво, дигитална технологија, информациона и комуникациона технологија). С обзиром на чињеницу да дигитална технологија припада физици акценат је стављен на информације које треба да представе значај ове технологије у социјалном смислу, односно у смислу преноса информација и успостављања комуникације међу појединцима, групама и др.

У **другом поглављу** представљени су циљеви, задаци истраживања. Основни циљ истраживања је утврђивање степена коришћења дигиталне технологије од стране особа са и без инвалидитета. Поред тога, циљеви су били и упоређивање степена коришћења дигиталне технологије од стране особа са инвалидитетом и особа без инвалидитета и упоређивање ове две групе у односу на зависност од коришћења, потешкоће у коришћењу као и побољшање квалитета живота услед коришћења дигиталне технологије. За остваривање циља истраживања предвиђени су следећи задаци: прикупити опште податке (пол, старост, ниво образовања, врста инвалидитета итд.) за сваког испитаника; саставити одговарајући упитник за ово истраживање; помоћу упитника испитати употребу дигиталне технологије у свакодневном животу особа са инвалидитетом и особа без инвалидитета; испитати утицај коришћења информационе и комуникационе технологије у побољшању квалитета живота; испитати појаву зависности настале употребом информационе и комуникационе технологије; испитати потешкоће у коришћењу информационе и комуникационе технологије.

Треће поглавље се односи на хипотезе истраживања, а наведене су четири хипотезе. Прва се односи на претпоставку да особа са инвалидитетом и особе без инвалидитета подједнако користе информационе и комуникационе технологије. Друга да се особе са инвалидитетом и особе без инвалидитета не разликују у побољшању квалитета живота услед коришћења информационе и комуникационе технологије. Трећом хипотезом кандидат претпоставља да се особе са инвалидитетом и особе без инвалидитета не разликују у погледу зависности настале употребом информационе и комуникационе технологије, а четвртом да су потешкоће у коришћењу информационе и комуникационе технологије исте код особа са и без инвалидитета.

У четвртом поглављу приказана је методологија истраживања. У истраживању је учествовало укупно 285 испитаника (135 особа са инвалидитетом и 150 особа без инвалидитета). Упитник је исправно попунило и на сва питања одговорило укупно 185 испитаника. С обзиром да су узети у обзир само испитаници који су имали потпуне податке узорак је формиран од 185 испитаника и подељен на две групе. Прву је чинило 95 особа са инвалидитетом, а другу 90 особа без инвалидитета. Групу особа са инвалидитетом чинили су испитаници који имају физички или сензорни инвалидитет и очуване интелектуалне способности. Групе су уједначени по полу, старости и обзовању. Истраживање је обављено у Савезу слепих и слабовидих Србије, Друштву за мултиплу склерозу Србије, Савезу за дечију и церебралну парализу Београда, Савезу глувих и наглувих Србије, Савезу ампутираца Србије, Спортском савезу особа са инвалидитетом Србије, Центру за развој инклузивног друштва, Националној организацији особа са инвалидитетом, Предузећу за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом Космос, Дом за одрасла инвалидна лица – Бежанијска коса, САНУ – Математичком институту, Врховном суду Србије, Удружењу студената са хендикепом у периоду од 20. маја до 15. јула 2015. године.

За истраживање је састављен упитник који садржи седам питања која се односе на податке о полу, старости, материјалном положају, брачном статусу, запослењу и примањима и 24 питања која су у директној вези са хипотезама.

За особе са инвалидитетом упитник је садржао и и додатна 22 питања која су имала за циљ да прикупе податке о специфичним потребама особа са инвалидитетом за коришћење ИКТ. Додатна питања су се односила на неке специфичности које особе са

инвалидитетом имају у погледу набавке и коришћења уређаја и приступа дигиталној технологији.

У главном делу истраживања коришћено је дванаест варијабли: девет бинарних и три интервалне варијабле: особе са и без инвалидитета, пол, старост, запосленост, брачно стање, становање, стручна спрема, примања, квалитет живота услед коришћења ИКТ (поузданост ове варијабле (Кронбах алфа), израчунате за испитанике обухваћене овим истраживањем, била је солидна (0.77)), учесталост коришћења ИКТ (поузданост ове варијабле (Кронбах алфа), израчунате за испитанике обухваћене овим истраживањем, била је задовољавајућа (0.74)), зависност од коришћења ИКТ (поузданост ове варијабле била је у интервалу [0, 3], њене вредности су биле 0 (испитаник није зависан јер је коришћење < 2.75) и 1 (испитаник је зависан јер је коришћење ≥ 2.75), потешкоће у коришћењу ИКТ (за сваког испитаника, вредност варијабле рачуната је као просечна вредност на четири кодираних одговора; поузданост ове варијабле (Кронбах алфа), израчунате за испитанике обухваћене овим истраживањем (N = 180), била је на граници прихватљивости (0.69 а требало би бар 0.70)). У циљу тестирања постављених хипотеза коришћене су следеће статистичке анализе: упоређивање просечних вредности коришћењем т-теста за независне узорке, упоређивање релативних фреквенци коришћењем χ^2 - теста за независне узорке. Статистичка обрада је рађена у пакету SPSS 16.0 for Windows.

Пето поглавље чине резултати истраживања који су презентовани кроз 4 табеле и 10 графикана. Добијени резултати указују да дигиталну, информационо – комуникациону технологију више користе особе без инвалидитета него особе са инвалидитетом, да коришћење дигиталне технологије подједнако побољшава квалитет живота код обе групе испитаника. Особе без инвалидитета су више зависне од коришћења информационе и комуникационе технологије, а имају и мање потешкоћа у коришћењу дигиталне технологије у односу на особе са инвалидитетом.

У **шестом поглављу** које представља дискусију кандидат упоређује резултате добијене у његовом истраживању са истраживањима доступним у домаћој и иностраној литератури. Кандидат се кроз дискусију посебно осврће на дигиталну технологију и њен капацитет за веће укључивање у друштво особа са инвалидитетом, а самим тим и на одређене параметре који би указали на побољшање квалитета живота ове друштвене

групе. Велика разлика у коришћењу дигиталне технологије између особа са инвалидитетом и особа без инвалидитета оставља простор за бројне активности које могу да смање ову разлику.

У **закључку**, кандидат је на основу добијених резултата истраживања и њихове статистичке анализе кроз планиране задатке проверио постављене хипотезе и извео одговарајуће закључке који дају потпунији увид о могућностима дигиталне технологије за инклузију у друштво особа са инвалидитетом.

СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ И ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Рад у часопису водећег националног значаја (M51)

- Масликовић, Д. (2015). Елементи за имплементацију инклузивности. *Култура*, 147, 226 – 241. [doi: 10.5937/kultura1547226m](https://doi.org/10.5937/kultura1547226m)

Рад саопштен на скупу међународног значаја штампан у целини (M33)

- Kadijevich, Dj., Odovic, G. & **Maslikovic, D.** (2016). *Using ICT and quality of life: Comparing persons with and without disabilities*. 15th international conference on computers helping people with special needs, ICCNP 2016, Austria, July 11 - 12, 2016, Proceedings (рад прихваћен за објављивање).

Радови који чине део дисертације објављени су као рад у часопису водећег националног значаја и рад саопштен на међународној конференцији штампан у целини.

Кандидат има објављене радове и у часопису међународног значаја верификован посебном одлуком (M24) **Масликовић, Д., Томић, Б.** (2015). Приступачност археолошких локалитета особама са инвалидитетом. *Старинар Српског археолошког друштва* / удк 364-787.52-056.26 902.2(497.11) и рад саопштен на скупу националног значаја штампан у изводу (M64) **Масликовић, Д.,** (2015). *Дигитализација културне баштине - инклузивни процес*. Тринаеста национална конференција са међународним учешћем Дигитализација културне баштине и дигитална хуманистика Математички институт САНУ, Зборник резимеа, стр.6

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

- Систем закона, правилника, стратегија и акционих планова у Србији је у задовољавајућој мери предвидео коришћење нових технологија. Многа техничка решења су већ примењена. Информациона и комуникациона технологија, у дигиталној ери постинформатичког друштва, има техничких могућности и иновативних решења која могу да индивидуализују услуге и прилагоде их потребама сваког корисника. Ова индивидуализација услуга најприметнија је код интернета, мобилних телефона, телевизије и е-управе;
- Тестирање четири хипотезе указује да је евидентна разлика у степену коришћења информационе и комуникационе технологије код особа са и без инвалидитета у корист особа без инвалидитета. Такође, евидентирана је и разлика у зависности која је већа код особа без инвалидитета. Уочене су и потешкоће у коришћењу које су израженије код особа са инвалидитетом. Међутим, очекивања за побољшање квалитета живота једнака су код обе групе. Побољшање се огледа у већој употреби дигиталне технологије и у прилагођености ове технологије особама са инвалидитетом;
- Информациона и комуникациона технологија својим карактеристикама, прилагодљивошћу, константним напретком и иновацијама има капацитет да побољша квалитет живота особа са инвалидитетом. Овај циљ се може остварити путем образовања, побољшањем материјалног положаја, деловањем државе (регулатива, јавне набавке) и путем информационе безбедности. Побољшање ових области доводи до могућности остваривања самосталног живота, самовредновања и побољшања позиције у друштву. Све ово представља инклузивни процес који омогућава особама са инвалидитетом да се укључе у велики број друштвених активности, не у специјализованим институцијама већ равноправно и уз једнаке могућности са особама без инвалидитета.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА

Комисија сматра да приказани резултати корелирају постављеним задацима истраживања протумачени су у складу са научно – методолошким захтевима, а статистички су верификовани адекватним поступцима.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Анализом докторске дисертације кандидата мр Дејана Масликовић "Капацитет дигиталне технологије за развој инклузивног друштва" Комисија констатује да представља јединствено истраживање на нашем простору које доприноси бољем сагледавању могућности инклузије особа са инвалидитетом коришћењем информационо – комуникационих технологија.

Комисија сматра да рукопис докторске дисертације у потпуности одговара одобреном нацрту за израду докторске дисертације. Такође, дисертација садржи све неопходне елементе који су посебно вредновани у петом делу овог извештаја. Методолошка поставка и статистичка обрада података су у складу са циљевима истраживања.

Истраживање има научно – теоријски значај који се огледа у сагледавању коришћења, али уједно и предности и недостатака дигиталне технологије у инклузији особа са инвалидитетом. Резултати овог истраживања могу представљати и основу за даља свеобухватнија истраживања мултидисциплинарног приступа проблемима инклузије.

Апликациона вредност овог истраживања огледа се у бољем разумевању проблема и положа особа са инвалидитетом, али и њиховог функционисања у свакодневном животу. Све то може послужити изградњи боље социјалне политике, програма бољег и реалистичнијег одабира и коришћења дигиталне технологије као и стварању системских решења за набавку ових средстава.

ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Већу за студије при Универзитету у Београду да прихвати реферат и докторску дисертацију под називом "Капацитет дигиталне технологије за развој инклузивног друштва" кандидата мр Дејана Масликовића.

Београд, 08. 03. 2016.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

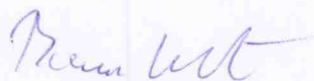
1. Проф. др Гордана Одовић

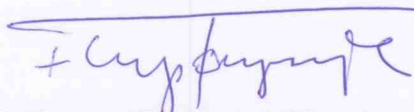
2. Др Зоран Огњановић, научни саветник

3. Проф. др Александар Петровић

4. Доц. др Вања Ковић

5. Доц. др Порфирије Перић